Szövegcsiszolás

BŐSZE PÉTER DR.

Fővárosi Szent István Kórház Szülészeti és Nőgyógyászati Osztály, Budapest

OLVASOM

„Feltételezzük, hogy a myometriális adrenerg transzmisszió preszinaptikus oldalán kimutatott funkcionális változás tükröződik a posztszinaptikus működésben, vagyis az adrenerg receptorokon mediálandó motoros válaszban” (217 leütés).

GONDOLATOK

A fogalmazás jó, érthető, valami mégis zavar. A mondat 12 magyar szóból – a névelőket és a kötőszókat is beleértve – és tíz idegen szóból áll. Ennyire rosszul állunk a magyar orvosi szavakkal? Nem tévedés: magyar orvosi folyóirat, magyar nyelvű tudományos közleményét olvasom. Szegény Bessenyei György, hiába figyelmeztetett: „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sosem.”

A *myometriális* szó csak *myometrialis* formában írható, hiszen az idegen képzőjű idegenesen írt szóban a magánhangzók kiejtésbeli megnyúlását az írásban nem jelezzük. Hasonlóan nem írhatjuk a *craniofacialis, muscularis* helyett azt, hogy *craniofaciális, musculáris* stb. A *myometrium* kifejezésnek egyébként teljesen érthető magyar megfelelője is van: *méhizom*.

A *transzmisszió* kifejezés magyarul *átvitel* – mennyivel szebb és rövidebb szó.

A *szinapszis* pedig *idegátcsatolódás* (lásd a Brencsán-féle szótár meghatározását).

Az *adrenerg* szakszónak nincs magyar megfelelője, a szaknyelvben már jövevényszóvá vált. A motoros ideg a mozgató, szemben az érző-ideggel. A *receptor* szakszó általánosan elterjedt, ugyan *jelfogónak* is mondhatjuk, ám ez nem vált köztudottá, így a megértést esetleg zavarhatja, és amíg nem terjed el, vagy külön nem jelöljük, a *receptor* kifejezés egyértelműbb.

A *mediálandó* szó meglehetősen „bántó”; az idegen szavak szótárában sem találtam.

Levelezési cím:

Prof. dr. Bősze Péter
Fővárosi Önkormányzat Egyesített Szent István és Szent László Kórháza, Szülészeti és Nőgyógyászati Osztály
1096 Budapest, Nagyvárad tér 1.
Telefon: (36-1) 275-2172 Távmásoló: (36-1) 398-0288
E-posta: bosze@eagc.eu

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Feltételezzük, hogy a méhizomban az adrenerg átvitel idegátcsatolódás előtti változása tükröződik az idegátcsatolás utániban, az adrenerg receptorokon keresztül érvényesülő mozgató működésben. (209 leütés)

Bizonyára a testőríró is örülne, hogy a figyelmeztetését megfogadták.

OLVASOM

„gyermekvállalásának időzítése és terhességük gondozása”

GONDOLATOK

A vesebetegek még egészségüket kockáztatva is szeretnének babát, dehogy terhes ez nekik, sokkal inkább áldott állapotnak érzik, valamilyen csodának, amely az életüket majd beragyogja. Gondolom, ez a szerzőben is felötlött, mert máshol így fogalmaz: *várandós anyák*. A *terhesség* szó – véleményem szerint – visszás az anyaság, a gyermekáldás megnevezésére, könnyen helyettesíthető más gyönyörű magyar kifejezésekkel, csak figyelni kell rá. Kedves Szerkesztők, ez a Magyar Nőorvosok Lapjának egyik küldetése lenne.

OLVASOM

„systemás lupus erythematosushoz (SLE-hoz) társuló”

GONDOLATOK

SLE-hez és nem **SLE-hoz,* mert a betűszók toldalékait a betűejtésnek megfelelően [*es, el, e*] és nem az alapszó, -szószerkezet kiejtésének megfelelően választjuk. Ugyanígy nem **SLE-ban*, hanem *SLE-ben* stb. Egyébként a névelőt is ekként használjuk: *az SLE-ben* szenvedők, nem **a SLE-ban*, a *systemás lupus erythematosusban* szószerkezetnek megfelelően.

OLVASOM

„előfordulhat szülészeti paciensek körében”

GONDOLATOK

A *paciens* szó nagyon idegen – hangtanilag is – a magyar nyelvben, a példánkban meg teljesen felesleges is, mivel egyszerűen arról van szó, hogy *előfordulhat várandósok körében*. Ám még ez is terjengős, hiszen két szóval fejezem ki azt, amit eggyel is tökéletesen megtehetek *(várandósoknál)*. A tömör fogalmazás világos és tetszetős is:

előfordulhat szülészeti paciensek körében (41 leütés)
előfordulhat várandósoknál (26 leütés)

OLVASOM

„A borderline tumorok csoportosítása a proliferáló hám típusa, illetve a szövetmintázat szerint történik.” (105 leütés).

GONDOLATOK

A mondat teljesen érthető, csupán a hivatali nyelvhasználatra jellemző személytelen fogalmazás nem szerencsés. Ha a cselekvő alany személye meghatározható, célszerűbb azt írni a személytelen fogalmazás helyett. Ha a cselekvő személye nem ismert, általában akkor is megfelelőbb a *történik* ige nélküli megfogalmazás. A három, magyar szóval jól helyettesíthető, idegen kifejezés is elkerülhető. Elvben a borderline szóra is található magyar megfelelő *(határeseti)*, ez azonban nem általános, így a megértést zavarhatja.

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

A borderline daganatokat a burjánzó hámsejtek fajtája és a szövetmintázat szerint osztályozzuk. (96 leütés)

OLVASOM

„Idejében elvégzett terápiás beavatkozás esetén prognózis szempontjából nincs különbség sem a daganat típusát, sem mikroinvázió létét vagy nem létét illetően.” (156 leütés)

GONDOLATOK

A mondat a szükségtelen kifejezések egész sora miatt nemcsak terjengős, de nehézkes is. A névelő hiánya is jellemző *(az idejében; a mikroinvázió).* A *mikroinvázió* szó magyar megfelelőjét még nem alkottuk meg.

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Az idejében kezelt esetek kórjóslatát sem a daganat fajtája, sem a mikroinvázió nem befolyásolja. (97 leütés)

OLVASOM

„Az esetek mintegy 40%-ában salpingitis van és hasonló gyakorisággal mutatkozik peritonealis implantátum is.” (109 leütés)

GONDOLATOK

A fogalmazás teljesen érthető, de jellegzetesen terjengős. A terjengős vagy terpeszkedő kifejezések elsősorban a hivatali, a jogi és a sajtónyelvben gyakoriak, de a szaknyelvekben is terjednek. Az effélék gyakran mesterkéltek, feleslegesek, mert a mondanivaló sokkal egyszerűbben, tömörebben is kifejezhető magyarul. Ha valamely mondat egyszerűbben, tömörebben is kifejezhető, mindig írjuk úgy.

A terpeszkedő kifejezések igéi általában segédigei szerepűek, azokat nem elsődleges jelentésüknek megfelelően alkalmazzuk, hanem valamely cselekvő ige – *-ás/-és, -ság/-ség, -at/-et* stb. képzős – elvont főnévi származékával párosítjuk.

PÉLDÁK

a peteérés serkentését *lehetővé tevő gyógyszerek* = a peteérést *serkentő gyógyszerek* (a *serkent* cselekvő ige *-és* képzős főnévi származéka + a *tevő* segédigenév)

Az orvos és a beteg kapcsolatában újabban *változás mutatkozik.* = Az orvos és a beteg kapcsolat újabban *változik* (a *változik* cselekvő ige *-ás* képzős főnévi származéka + a *mutatkozik* segédige szerepű szó).

gyakorisága magasabbnak tűnik = gyakoribb

A házaséletet kezdő nők *felénél fertőzés következik be.* = A házaséletet kezdő nők *fele fertőződik.*

A sebészi módszerek is *fejlődést mutatnak.* = A sebészi módszerek is *fejlődnek.*

A terjengősség másik formája az, ha valamit több szóval, körülírással fejezünk ki egyetlen megfelelő szó használata helyett:

PÉLDÁK

későbbi időben = később
nagy gyakoriságban = gyakran
egy beteg esetében = egy betegnél/ben

„…de tizenéves fiatal lányokban sem ritka” = …de tizenéves lányokban sem ritka (a *fiatal* szó szükségtelen; a tizenéves lány mind fiatal)

A fent idézett mondatban mind a kétféle terjengősség előfordul:

A *hasonló gyakorisággal mutatkozik* helyett *hasonlóan gyakori* írható, a *mutatkozik* segédige szükségtelen. Ámde az egész el is hagyható, ha a 40%-ot mindkettőre vonatkoztatjuk.

Az *implantátum* kifejezés ugyan érthető, mégis zavaró, mert jelentése inkább: az élő szervezetbe beültetett szövet vagy más anyag. A mondatban az *áttét* fogalmára vonatkozik.

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Az esetek csaknem 40%-ában petevezető-gyulladás és hashártyaáttét is kialakul. (78 leütés)

OLVASOM

„Feltételezik, hogy a petefészek sérülése megváltoztatja a helyi androgéntermelést, így csökken a petefészek androgénszintje, lecsökkentve ezáltal az androgének follicularis érésre gyakorolt gátló hatását.” (206 leütés)

GONDOLATOK

A szerző egy eseményt két összekapcsolt tagmondattal fejez ki: *megváltoztatja a helyi androgéntermelést, így csökken a petefészek androgénhormonszintje;* ez felesleges szószaporítás, sőt némileg a megértést is zavarja. A második tagmondatból következik, hogy a *megváltoztatja* kifejezés jelentése ebben a példában: csökkenti, ezért a két tagmondat egyszerűen összevonható: *csökkenti a petefészekben az androgének képződését* (közel egy sorral rövidebb). A mondat utolsó részében a terjengős fogalmazás egyik jellegzetes, szükségtelen szava, a *gyakorol* is tovább bővíti a mondatot.

A mondat második részét, a járatlan olvasó esetleg úgy is értelmezheti, hogy az androgének kevésbé gátolják a tüszőérést.

Holott, az androgének ugyanúgy gátolnak, csak a tüszők érése kevésbé gátolt, mert kevesebb androgén képződött.

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Feltételezik, hogy a petefészek sérülése csökkenti a petefészekben az androgének képződését, ennek következtében az androgének okozta tüszőérésgátlás is mérsékeltebb. (166 leütés)

OLVASOM

„A tanulmányok nagy részében a tesztoszteron- és androstenedion-szintek is csökkentek.” (85 leütés)

GONDOLATOK

Nem a tanulmányokban csökkentek ezek a hormonszintek, hanem a betegek szérumában, a tanulmányokban ezekről olvashatunk. Az efféle nagyon gyakori hiba. A *nagy részében* kifejezés szebben, tömörebben kifejezhető a *többsége* szóval. Ez jellegzetes terjengősség, amikor ugyanazt egy szó helyett kettővel vagy többel fejezzük ki. Magyarul *androsztendion* és nem *androsztenedion*. A vegyületek neveit nem írjuk angolosan.

ösztrogén	és nem *estrogen, oestrogen*
progeszteron	és nem *progesteron*
polimeráz	és nem *polymerase*
metil-hialuronidáz	és nem *methyl hyaluronidase*

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

A tanulmányok többsége a tesztoszteron- és androsztendion-szint csökkenéséről is beszámolt. (90 leütés)

OLVASOM

„Kovács és munkatársai közleményében, egy előretekintő, beválasztásos vizsgálat során 19 betegnél ellenőrző hastükrözést végeztek, és oldották az összenövéseket.” (160 leütés)

GONDOLATOK

Ugyanolyan tévesztési hiba, mint az előzőben: a hastükrözést és az összenövések oldását nem a közleményben végezték. A betegeket vizsgálták, kezelték így. Másik gyakori hiba, hogy a szerzők a többes számmal nem egyeztetnek: Kovács és munkatársai *közleményükben,* nem pedig *közleményében* ismertették az eredményeket.

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Kovács és munkatársai előretekintő, beválasztásos vizsgálatukban 19 betegnél ellenőrző hastükrözést végeztek, és oldották az összenövéseket. (140 leütés)

OLVASOM

„Jóllehet az emelkedett LH-szint gyakran jár androgénszint emelkedéssel, az önmagában emelkedett androgénszint nem vezet magasabb vetélési gyakorisághoz.” (152 leütés)

GONDOLATOK

Tévesen és körülményesen szerkesztett mondat. Az *önmagában emelkedett androgénszint* kifejezésben nem szerencsés a sorrend. A szerző ugyanis azt akarja mondani, hogy az emelkedett androgénszint egyedül (önmagában) felelős a kérdéses eseményért, nem biztos azonban, hogy az olvasó így is érti. A félreérthetőség a szavak sorrendjének változtatásával könnyen elkerülhető: *önmagában az emelkedett androgénszint.* A *nem vezet magasabb vetélési gyakorisághoz* kifejezés jellegzetes példája a körülményes fogalmazásnak, esetleg az angol nyelv hatásának. A kifejezésben okozati összefüggés sejlik, amelyet a magyar szövegszerkesztés pontosan kifejez: *nem okoz vetélést.* Az *androgénszint emelkedéssel* kifejezés jelöletlen birtokos viszony, ezért egybe- (kötőjellel) írandó: *androgénszint-emelkedéssel*. Az ilyen hosszú szavak azonban nehézkesek, a szerkesztett változat tetszetősebb: *az androgénszint emelkedésével*.

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Jóllehet az emelkedett LH-szint gyakran társul az androgénszint emelkedésével, az utóbbi önmagában nem okoz vetélést. (117 leütés)

OLVASOM

„Csökkenti a szérumban az ösztrogének mennyiségét és így az LH-termelésre ható pozitív feedback szintet.” (103 leütés)

GONDOLATOK

A magyar nyelvben a *pozitív feedback szint* kifejezés többszörösen nehézkes: a *pozitív feedback* szerkezet magyarul pozitív (serkentő) visszajelzést jelent. A *feedbackszint* kifejezés fonák és zavaró: a feedbackhatás (a visszajelzés) nagyságára utal. A *hormonszint* kifejezés mintájára a feedbackszint *szint* szavából a szérumban keringő valamilyen molekula mennyiségére is gondolhatunk. A szokásos hiba továbbá: nem *feedback szint*, hanem *feedbackszint* (jelöletlen birtokos szerkezet).

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Csökkenti a szérumban az ösztrogének mennyiségét és így az LH-képződést serkentő visszajelzést. (95 leütés)

OLVASOM

„Magyarországon évente kb. 1500 új méhnyakrákos beteget fedeznek fel és kezelnek, ebből kb. 600 halálos kimenetelű.” (114 leütés)

GONDOLATOK

Nem a beteg halálos kimenetelű, hanem a betegség. A beteg meghal, mert a betegség halálos kimenetelű.

ÍGY IS ÍRHATNÁNK

Magyarországon évente kb. 1500 új méhnyakrákos beteget fedeznek fel és kezelnek; közülük hozzávetőleg 600 hal meg. (114 leütés)